

SZ/200

2017 MAREC 09.

T. Zámbovi Menta

Szgy AL 03.13.

**AKHAL-TEKE LÓTENYÉSZTŐK
MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE**

TENYÉSZTÉSI PROGRAM

2016.10.15.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Fajtaismeretetés	3
I.1. A fajtafenntartásért felelős szervezet megnevezése:	3
I.2. Az eredő törzskönyv	3
I.3. A fajta kialakulása, jelenlegi helyzete	3
I.4. Küllemi leírás.....	4
I.5. Értékmérő tulajdonságai	5
II. Tenyészcél	5
III. Törzskönyvbe kerülés szabályai	6
III. 1. Törzskönyvbe (Ménescönyvbe) kerülés és kikerülés rendje	6
III.2. A törzskönyv fő részébe kerülés szabályai	6
III.3 A törzskönyv mellék részébe való felvétel	6
IV. Tenyésztéssel kapcsolatos szabályok.....	7
IV.1.Tenyésztő	7
IV.2 Párosítási terv.....	7
IV.3 Fedezettetés/termékenyítés	8
IV.4. A fedezettetés/termékenyítés utólagos bejelentésének szabályai:.....	8
IV.5 Származásellenőrzés	8
V. Azonosításra vonatkozó szabályok	9
V.1. A csikók tartós egyedi megjelölése.....	9
V.2 Az akhal-teke csikók elnevezésének szabályai	10
V.3 Azonosító-képzés szabályai	11
VI. Származási lap kiállítása.....	12
VII. Veszélyeztetett fajtára vonatkozó speciális szabályozások.....	13
VIII. Az akhal-teke ló minősítése és teljesítményvizsgálata.....	14
VIII.1 Származás.....	16
VIII.2 Típus.....	17
VIII.3 Méretek.....	17
VIII.4. Küllem és felépítés	18
VIII.5. Teljesítmény (munkakészség).....	19
VIII.6. Ivadékvizsgálat.....	19

AZ AKHAL-TEKE LÓTENYÉSZTŐK MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE TENYÉSZTÉSI PROGRAMJA

A tenyésztési program célja

Az akhal-teke vérségű lóállomány minőségi fejlesztése érdekében a fajta tenyésztői munkájának rendszerezése, mely magában foglalja a fajtával kapcsolatos tenyésztési, nyilvántartási és teljesítményvizsgálati feladatokat. Az egyesületi tagok a tenyésztési program útmutatása alapján végzik tenyésztői munkájukat a magyarországi törvényi előírásokkal összhangban a *Всероссийский Научно-Исследовательский Институт Коневодства* (továbbiakban *VNIIK*, címe: VNIIK, Rybnovskij, Ryazan, 391128 Oroszország) előírásainak megfelelően.

I. Fajtaismeretetés

I.1. A fajtafenntartásért felelős szervezet megnevezése:

Akhal-teke Lótenyésztők Magyarországi Egyesülete

I.2. Az eredő törzskönyv

A fajta eredetét tekintve külföldi fajtának számít. Őshazája a turkomán sztyeppe. A dokumentált tenyésztési munka a Szovjetunióban kezdődött az 1930-as években, amikor az eredő törzskönyvet felvették. A fajtagazda az Összoroszági Lótenyésztési Intézet (VNIIK), a törzskönyv az 1940-es évektől zárt.

I.3. A fajta kialakulása, jelenlegi helyzete

A fajta a mai Türkmenisztán illetve Irán területén, a turkomán sztyeppéken alakult ki, ahol több ezer éve tenyésztik. Kárpát-medencei vonatkozása a fajtának, hogy számos honfoglalás kori lovas temetkezés leletanyaga, a genetikai vizsgálatok alapján, a mai akhal-teke fajtával mutatja a legközelebbi rokonságot. Az akhal-teke fajtanevet a múlt század 30-as éveiben kapta a volt Szovjetunióban. A tenyésztés mindig a használati tulajdonságok alapján történt, hiszen a földrajzi és történelmi tényezők egyaránt szükségessé tették egy olyan, kifejezetten háts használatú populáció létrejöttét és fenntartását, amely extrém körülmények között képes tartósan teljesíteni. Állóképesség, kis igényűség, egészség, gyors regenerálódó képesség, kitartás, gyorsaság, bátorság – mind alapkövetelmények voltak, hiányuk az egyed pusztulását és így a tenyésztésből való kiesését okozta. Sajnos mindezek a jó tulajdonságok sem akadályozták meg azt, hogy az állomány a XX. században (a katonaló iránti igény megszűnésével) vészesen le ne csökkenjen, a 30-as évekre alig pár száz ló maradt. Ekkor az 1934-es Ashgabad- Moszkva távlovaglásal sikerült felhívni a figyelmet ezekre a kiváló lovakra, aminek eredményeként megkezdődött az

állomány felmérése, törzskönyvezése, illetve néhány év múlva a törzskönyv lezárása. A fajtát azóta zárt törzskönyvben tenyésztik, a főtörzskönyvet Oroszországban az Összorosországi Lótenyésztési Intézet (VNIIC) vezeti. A Szovjetunió megszűnését követően számos volt tagországban folytatódott és folytatódik a tisztavérű tenyésztés, illetve használják nemesítőként a mai napig különböző fajtákban. Világszerte található tenyészetek az USA-tól Dél-Amerikán át egészen Ausztráliáig, de a populáció nem túl nagy ma sem – a törzskönyvezett tenyészkanca létszáma 950-1000, a tenyészmeének száma kb 300, ezért világviszonylatban is veszélyeztetett fajtának számít.

I.4. Küllemi leírás

Fej: könnyű, száraz, széles és szikár alsó állkapoccsal, egyenes profil vagy enyhén domború homlok, hosszabb arci rész, speciális ferde vágású nagy szemek és túllógó szemöldök ív; vékony, mozgékony, magasan tűzött fülek; vékony ajkak és orrlyukak; hosszú széles tarkó. A fej hegyesszögben illeszkedik a nyakon

Nyak: magasan illesztett, hosszú, egyenes vagy S-alakú, szarvasnyak elfogadható.

Test:

A mar magas, hosszú, jól izmolt.

A lapocka hosszú, dőlt, jól fejlett izmokkal.

A felkar normál lejtésű, jól izmolt

A mellkas mély, szélesebb a lapockák mögött, ovális alakú, hosszú álbordákkal.

A hát és az ágyék egyenes, aránylag széles, lehet egy kissé hosszú

A far normál lejtésű, néha egy kicsit csapott, széles, hosszú, erős izmokkal le a csánkig

A farok alacsonyan és mélyen tűzött, gyakran szinte szörtelen a faroktőnél.

Lábak: szikarak, hosszúak, jól fejlett ízületekkel és erős, jól látható inakkal, kicsi, erős felépítésű patákkal. A lábak párhuzamosan állnak, bokaszőrök nincsenek vagy csak jelentéktelen mennyiségben.

Izmok: lapos, tömör, hosszú rostokkal

Kültakaró: vékony, selymes, finom sörény és farok, üstök és bokaszőrök nincsenek vagy csak jelentéktelen mennyiségben.

Mozgás: térélelő, rugalmas, elasztikus, lendületes, kényelmes a lovasnak minden jármódban; erős, rugalmas ugrás lapos ívvel, jó stílusban

Szín: széles színskála a feketétől a cremelloig gyakran tipikus fémes fényel – arany és ezüst. Kifejezett, tobiano -hoz hasonló jegyek előfordulhatnak.

A fajta méretei:

Fajta	Marmagasság	Testhossz	Szárkörméret	Övméret
Mén	147-167	153-170	18-21	168-189
Kanca	145-173	144-175	17-21	163-198

I.5. Értékmérő tulajdonságai

A tisztavérű populáció fő értékmérő tulajdonságai a gyorsaság, a szívósság, a nagy szervezeti szilárdság, az egészség, az intelligencia. A használat során a küzdő szellem, az együttműködő készség és a tanulékonyosság. Emellett értékmérő tulajdonsága még egzotikus külleme, de a küllemi tulajdonságok fenntartása nem mehet a használati tulajdonságok rovására, utóbbiak meglétére mindig nagyobb hangsúlyt kell fektetni.

Az oroszországi lótenyésztők kiterjedten használják az akhal-tekét mint nemesítőt, illetve az „orosz melegvérű” fajta előállítására mind a mai napig, mivel homogén génállománya miatt az FI egyedeknél a heterozíshatás következtében gyakori a kiugró teljesítmény.

II. Tenyészcél

Tenyészcél megőrizni az akhal-tekék klasszikus szépségét, állóképességét, különleges alkatát, nemes mozgását, acélos szervezeti szilárdságú, hosszú hasznos élettartamú hátslovakat előállítani. Ezt az alábbi módok segítségével kívánja elérni az egyesület:

- ménvonalak megtartása,
- génmegőrzés
- nemzetközi tenyészállat csere
- kancacsaládok fenntartása
- a fajta használati értékének felderítése és fenntartása

Tisztavérűnek tekinthető az az egyed, ami a VNIK által vezetett méneskönyvben szerepel. Az egyesület célja magas genetikai értékű egyedek tiszta vérben történő tenyésztése (továbbiakban tisztavérű egyed). Ennek érdekében nemzetközi csereprogram fenntartása indokolt. A fajtatiszta tenyésztésen belül az egyesület kiemelt célja a VNIK által elismert 18 ménvonal fenntartása és megőrzése. Az egyesület célja minél több ménvonal használata a hazai populációban. Cseppvér keresztezés sem a tisztavérű, sem a félvér állományban nem engedélyezett.

III. Törzskönyvbe kerülés szabályai

III. 1. Törzskönyvbe (Méneskönyvbe) kerülés és kikerülés rendje

Törzskönyvi állományba csak kancák és tenyészmének vehetők fel. Az állományba vétel a ló 3 éves korától a tulajdonos kezdeményezésére történik. A törzskönyvi nyilvántartásba kerülés feltétele a küllemi bírálat. Szükséges a tulajdonos részéről a törzskönyvi nyilvántartásba vétel írásbeli kezdeményezése, az állomány egyeztető lap (1. melléklet) benyújtása, valamint a ló származásának hitelt érdemlő igazolása (honosított lóútlevél vagy származási lap), nyilatkozat az egyesületnél nyilvántartott adatok felhasználhatóságáról (2. melléklet). Az iratok benyújtását követően az egyesület tenyésztésvezetője elbírálja, hogy a ló felvehető-e a törzskönyvbe, annak fő- vagy mellék részébe tartozik-e. Import egyedek esetén a törzskönyvi nyilvántartást DNS vizsgálattal végzett származásellenőrzésnek kell megelőznie.

A törzskönyvből kikerül az adott ló amennyiben hitelt érdemlően bebizonyosodik, hogy a törzskönyvbe kerülés, illetve törzskönyvben tartás valamely feltételének nem felel meg (pl. ismeretlen származás). Az éves törzskönyvi nyilvántartási díj be nem fizetése a törzskönyvben tartás felfüggesztését vonja maga után.

III.2. A törzskönyv fő részébe kerülés szabályai

A törzskönyv fő részébe az az egyed kerül, (továbbiakban: tisztavérű egyed) aminek összes származási vonala visszavezethető a VNIK által vezetett eredő törzskönyvben már korábban regisztrált lovakra, valamint származásának hitelességét DNS vizsgálat igazolja.

A lovak származásának hitelességét az egyesület abban az esetben ismeri el, amennyiben azt ISAG labor által kiállított DNS kártya igazolja.

III.3 A törzskönyv mellék részébe való felvétel

A törzskönyv mellék részéből a törzskönyv fő részébe nem kerülhetnek át egyedek.

Az egyesület a törzskönyv mellék részében tartja nyilván mindazokat a lovakat, melyeknek negyedik ősi sorában a 16 ős közül legalább 8 megtalálható a VNIK által elismert méneskönyvekben. Szervezeti és küllemi tulajdonságaikban hordozzák az akhal-teke összes pozitív tulajdonságát, de testtömegükben és általános használati tulajdonságaikban a mai modern fajtákhoz jobban közelítenek. Az apa mindig a VNIK által kiadott nemzetközi fedeztetési engedéllyel rendelkező mén.

Tisztavérű akhal-teke kanca más fajtájú méntől született ivadéka a törzskönyv mellék részébe sem kerülhet.

A törzskönyv mellék részébe csak az egyesület által szemlézett és jóváhagyott kanca kerülhet. A tenyészemle értékelésének az a feladata, hogy olyan kancák tenyésztésbe vételét segítse elő, melyek utódai várhatóan az akhal-teke fenotípusát és pozitív tulajdonságait hordozzák, valamint jól illeszkednek a tenyésztésbe. Fenotípusukban nincs kizáró ok, és pozitív tulajdonságokat képesek hozni a hátslóval szemben támasztott igények szempontjából.

Az ilyen módon tenyésztésbe vett kanca nőivarú utódai korlátozás nélkül tovább párosíthatók az akhal-teke licenccel rendelkező tenyészemlékkel és az ivadékok további elbírálást nem igényelnek és használhatják a fajtajelet.

A törzskönyv mellék részében nyilvántartott kancák fedeztetésére a tiszta vérű fedező méneken kívül, a tenyésztők kezdeményezésére az Elnökség jóváhagyásával olyan ménnek is kaphatnak fedeztetési (célpárosítási) engedélyt, amelyek az akhal-teke ménelbírálásban megfelelő eredménnyel szerepeltek. Feltétel hogy a párosítás eredményeként a csikók vérhányada ne csökkenjen 50% alá, és a további párosításnál növekedjék az utódok akhal-teke vérhányada. Az ilyen fedezőménnel való párosítás esetén az apaállat kiemelkedő tulajdonsága, teljesítménye kell, hogy indokolja ezt.

A törzskönyv mellék részében regisztrált fedeztetési engedéllyel rendelkező ménnek minősítését a VNIK szakembereivel közösen az egyesület végzi, melynek eljárásrendje megegyezik a tisztavérű fedezőménnek minősítési eljárásrendjével.

IV. Tenyésztéssel kapcsolatos szabályok

IV.1. Tenyésztő

A csikó megszületésekor az anyakanca lóútleveleiben szereplő tulajdonos, számít a csikó tenyésztőjének.

IV.2 Párosítási terv

Valamennyi a törzskönyvben regisztrált kancáról február 15-ig párosítási tervet kell készíteni. A párosítási terv nem más, mint egy szándéknyilatkozat, melyben a kanca tulajdonosa közli a tenyésztésvezetővel, hogy az elkövetkezendő fedeztetési idényben kancáját melyik ménnel kívánja fedeztetni. A szakszerű párosításhoz az Egyesület a kancatulajdonos (egyesületi tag) kérésére szakmai segítséget nyújt.

A párosítási terv bejelentése úgy történik, hogy az Egyesület állományegyeztetőjén (1. Melléklet) a kancatulajdonos (egyesületi tag) kancánként feljegyzi a fedezettetésre kiválasztott mén nevét, törzskönyvi számát és az adatlapot az Egyesület tenyésztésvezetőjének a fenti határidőig visszaküldi. A párosítási terv abban az esetben tekinthető elfogadottnak, vagyis a tervezett párosítás akkor valósítható meg, ha azt az egyesület tenyésztésvezetője jóváhagyólag aláírva visszaküldi. A párosítási terv jóváhagyásának elsődleges szempontja a genetikai diverzitás megőrzése, és a genetikai terheltségek minimalizálása. Az állományegyeztető és párosítási terv határidejének elmulasztása közgyűlés által meghatározott szankciót von maga után.

IV.3 Fedezettetés/termékenyítés

Az akhal-teke tenyésztésben a természetes fedezettetés és a mesterséges termékenyítés egyaránt elfogadott. Fedezőmén kizárólag az a mén, amelynek a VNIK által kiadott nemzetközi fedezettetési engedélye van, melyet az egyesület vagy annak megbízottja honosított, a hatóság hitelesített, törzskönyvi számmal rendelkezik, és számára a tárgyévre az egyesület tenyésztési engedélyt (3. Melléklet) állított ki.

Az egyesület a fedezőméneknek évente ad tenyésztési engedélyt. A ménnek tulajdonosai az adott évre tenyésztési engedéllyel rendelkező ménre szerződést kötnek az egyesülettel, vagy megbízottjával. Fedezettetni csak érvényes szerződéssel, tenyésztési engedéllyel és törzskönyvi számmal rendelkező ménekkel szabad. A tenyészméneknek meg kell felelniük a hatályos állategészségügyi feltételeknek.

A fedezettetési/termékenyítési jegyet a fedezettetés/termékenyítéssel egyidejűleg kell kitölteni, és az adatokat a fedezettetési idény végeztével a fedezettetési/termékenyítési jegy adatainak a központi adatbázisba (OLIR) való rögzítésével kell megadni. A kanca ellését a tulajdonos a fedezettetési jegyzőkönyvvel együtt rendelkezésére bocsátott tenyész eredmény bejelentő lapon köteles bejelenteni az ellést követő 8 napon belül az egyesület és megbízottja felé.

A külföldi fedezettetési jegyet, a hazai jogszabályoknak megfelelően honosítani kell.

IV.4. A fedezettetés/termékenyítés utólagos bejelentésének szabályai:

Az le nem könyvelt fedezettetésből született csikók törzskönyvi nyilvántartásba vételére a származás DNS vizsgálattal történt igazolása után ún. pótfedezettetési jegy kiállításával van lehetőség. Ez esetben külön eljárási díjat kell fizetni.

IV.5 Származásellenőrzés

A származás igazolása a tisztavérű csikóknál ISAG által akkreditált laboratóriumban DNS-vizsgálattal történik, melynek során a csikó a származása DNS-vizsgálattal kerül igazolásra. A

származásellenőrzési adatok a VNIİK felé továbbításra kerülnek, és az eredő törzskönyv ez alapján kerülnek nyilvántartásba vételre.

V. Azonosításra vonatkozó szabályok

V.1. A csikók tartós egyedi megjelölése

A csikókat az azonosíthatóság érdekében választási korban tartósan meg kell jelölni, a tartós megjelölés formája az érvényben lévő törvényi szabályozásnak kell megfeleljen. Az akhal-teke törzskönyvben csak azok a csikók kerülnek nyilvántartásba, amelyek esetében a tenyésztő a törzskönyvvezéssel kapcsolatos bejelentési kötelezettségeknek maradéktalanul és időben eleget tett.

A csikójelölés az alábbi feltételek teljesülése után végezhető:

- a) ellésbejelentő lap benyújtása az egyesület és megbízottja felé
- b) választás előtti elsődleges azonosítás a csikó rajzos és szöveges leírása és
- c) tisztavérű csikók esetében a DNS-vizsgálata megtörtént és az igazolja származását.

Amennyiben a fenti feltételek nem teljesülnek, akkor a csikót ismeretlen származású lovak jelölési szabályai szerint kell megjelölni, ezért a DNS vizsgálati eredmények kézhezvétele előtt jelölni nem szabad.

A jelölések elvégzésére az egyesület, vagy annak megbízottja jogosult. Importált lovak esetében a származási országban szokásos tartós megjelölést, bélyegzést, fagyasztást leírást az Egyesület elfogadja.

A csikók nyilvántartásba vételét az egyesület által erre feljogosított személy vagy szervezet végzi a jogszabályban előírt határidőn belül, a tulajdonos kezdeményezése / megrendelése alapján, anyja alatt. A megbízott a nyilvántartásokat a csikójelölési szezon végén, de legalább negyedévente megküldi az egyesületnek. A nyilvántartásba vételkor az érvényes, a NÉBIH által jóváhagyott csikó jelölési jegyzőkönyvet (CSJJ), illetve lóútlevelel igénylő nyomtatványt és tulajdonosi nyilatkozatot kell használni. A lóútlevelel igénylő és a tulajdonosi nyilatkozat kitöltése a jelölés megtörténtével, és a CSJJ kitöltésével egy időben történik.

A csikók azonosítására és jelölésére lehetőleg a csikó éves koráig, a törvény által megszabott határidőn belül kerül sor. Az azonosítás során nyilvántartásba kell venni a fedeztetési jegy sorszámát, a ló nevét, azonosító számát, UELN kódját, bélyegzését / transzponder számát, nemét, színét, jegyeit, fajtáját, illetve a tenyésztő, tulajdonos és tartó adatait. Az azonosításkor lehetőség van, tiszta vérű egyed esetében kötelező a vér vagy szőr mintavételre DNS alapú származás-ellenőrzés céljából a tulajdonos költségére.

A Magyarországon született akhal-teke csikók jelölése elsődlegesen nyeregtáji bélyegzéssel történik. Az alternatív jelölés mellett a transzponderrel történő megjelölés kiegészítő jelleggel végezhető. Amennyiben a törzskönyvezett lófélét alternatív módon nem jelölik meg, a transzponderrel történő megjelölés kötelező.

Csikó bélyegzésre vonatkozó szabályok

- Tisztavérű akhal teke esetében:
  - bal oldalon a fajtajel (4. Melléklet).
- Egyeb esetben:
  - a fajtajel alá egy kisebb H betű kerül – ez különbözteti meg a tisztavérűtől (5. Melléklet)
- A fajtajel mellé lehetőség van a ménesjel (tenyésztő jele) feltüntetésére.
- Jobb nyeregtájon a születési év utolsó két számjegye és alatta a csikószám szerepel.

A csikószámot az egyesület tenyésztésvezetője az ellés bejelentést követően adja ki az azonosítást végző személynek.

A fajtajel bélyegző vasait a tenyésztő egyesület, a ménesjel bélyegző vasát (ha van ilyen) az érdekelt tenyésztő biztosítja, a számokat pedig a területileg illetékes lótenyésztési felügyelő.

A transzponderre vonatkozó szabályok

A transzponder beültetésének helye a nyak bal oldala, a fejtető és a mar között, a sörényél alatt, jogszabályoknak megfelelően.

A tisztavérű vagy félvér akhal-teke csikók jelölésére csak országhódos, 15 karakterből álló, a NÉBIH által elfogadott gyártótól származó, szabványos transzponder használható.

Ha az Egyesület képviselője vagy megbízottja az előzetesen bejelentett csikó azonosítása során korábban beültetett, idegen transzpondert talál a csikóban, akkor felfüggeszti az azonosítási eljárást és ellenőrzi, hogy a csikó más lófajtában nem került-e azonosításra. Az ellenőrzés díja az Egyesület által meghatározott összeg, illetve a felmerülő kiszállási költségek. A csikó azonosítása a DNS-vizsgálat eredményének ismeretében folytatható.

Ha az Egyesület képviselője vagy megbízottja meggyőződött arról, hogy az azonosítatlan eredetű transzponderrel jelölt csikó egyértelműen azonosítható, és a törzskönyvezési szabályokat figyelembe véve a fajtában törzskönyvezhető, akkor a beültetett transzpondert nyilvántartásba veszi. Az idegen eredetű beültetett transzponder nyilvántartásba vételi díja az Egyesület által meghatározott összeg. Az Egyesületet képviselő személy gondoskodik az ilyen transzponderrel megjelölt csikók LÓINFORM nyilvántartásba vételének szabályszerű ellátásáról.

V.2 Az akhal-teke csikók elnevezésének szabályai

A tulajdonos a csikójának egyedi nevet adhat, amit az egyesület tenyésztésvezetőjével egyeztetni szükséges.

A csikóazonosítási jegyzőkönyvön csak már az egyesület által előzetesen jóváhagyott nevet lehet szerepeltetni.

A névjavaslatot felül kell bírálni, ha:

- valamely hazai lófajta vagy elismert törzs neve
- személyeket vagy jó ízlést sért
- 15 betűnél (karakternél) hosszabb
- a magyar méneskönyv már tartalmaz ilyen néven élő lovat

Ha egy ló egyszer már felvételre került a VNIİK által elismert méneskönyvbe, semmilyen feltétellel nem kerülhet sor neve megváltoztatására.

V.3 Azonosító-képzés szabályai

A csikó azonosítója az alábbiak szerint képezendő:

- 1-3. karakter: az ország jele (HUN)
- 4. karakter: szóköz
- 5. karakter: csikó ivarának jele (M-mén vagy K-kanca)
- 6. karakter: szóköz
- 7-8. karakter: a fajta jele (AH)
- 9-10. karakter: a születés évének két utolsó számjegye
- 11-13. karakter: évente 001-gyel kezdődő csikószám
- 14-17. karakter: négy technikai nulla

ii. UELN képzés szabályai

- 1-3. karakter: 348 – országkód
- 4. karakter: 1, adatbázis kódja

5-6. karakter: fajtajel (AH)

7-8. karakter: a születés évének két utolsó számjegye

9-11. karakter: csikószám

12-15. karakter: a négy technikai nulla

Import lovak azonosítójának képzése

A hagyományos importazonosító képzésének megtartása addig szükséges, ameddig a LÓINFORM számítógépes nyilvántartása az UELN azonosítóra történő kizárólagos áttérést nem tudja kezelni. Importnak minősül az az egyed, amelynek első regisztrációja nem Magyarországon történt.

A hagyományos importazonosító képzése a következőképp történik:

1-3. számjegy: HUN

4. számjegy: K vagy M a csikó nemétől függően (kanca/mén vagy herélt)

5-6. számjegy: IM (az import tényére utal)

7-8. számjegy: a születési év utolsó két számjegye

9-11. számjegy: a behozott ló nyilvántartási sorszáma naptári évenként 1-gyel kezdődően, emelkedő számsorban, a LÓINFORM központi nyilvántartása szerinti, szigorú számadású sorszámkiosztásban

12.-13. a fajtajel

14-15. számjegy: a regisztrált ló behozatala évszámának utolsó 2 számjegye

A lóútlevél alapján szabályos UELN azonosító számmal rendelkező import lovat az eredeti UELN számával kell nyilvántartásba venni (kiadva a hagyományos magyarországi import azonosítót is).

A hivatalos UELN számot nem alkalmazó országból importált lónak az egyéb „idegen azonosító”-ját nyilvántartásba kell venni, a hagyományos magyarországi importazonosító kiadása mellett. Az UELN számra történő kizárólagos átállás érdekében számukra hazai UELN számot képezünk, így biztosítjuk, hogy a nyilvántartásunkon keresztül az érdeklődő az eredeti adatbázisra rátalálhasson.

VI. Származási lap kiállítása

Az akhal-teke lovak esetében származási igazolásnak tekintendő a származási adatokkal ellátott lóútlevél (egyesületi lóútlevél), illetve a tulajdonos kérésére származási lap kiállítására is van lehetőség, amelyet az egyesület vagy annak megbízottja állít ki külön díjazás ellenében. Tisztavérű egyedek esetében a útlevélnek, illetve a származási lapnak tartalmaznia kell a DNS vizsgálat hivatkozási számát.

VII. Veszélyeztetett fajtára vonatkozó speciális szabályozások

A megőrzendő génbank élőállományainak ajánlott tartási feltételei, állományméretek (in situ tartás)

Mind az in situ mind pedig az ex situ tartás esetén a lovak számára rendszeres pataápolást, féreghajtást, egyéb egészségügy beavatkozást biztosítani kell. E mellett az ásványi só, szükség esetén vitamin és egyéb nyomelem kiegészítés is indokolt. Az itatóvíz mindig megfelelő minőségben és mennyiségben folyamatosan álljon rendelkezésre.

In situ tartási körülmények

A fajta értékmerő tulajdonságait az in situ tartási körülmények tudják megfelelően biztosítani, ezért törekedni kell ennek biztosítására. A legelő nyújtotta mozgási lehetőséget, a szabad levegőt a növendék és tenyészállatok nem nélkülözhetik. A mozgás így lehetővé teszi az izmok, ízületek megfelelő fejlődését, a megfelelő idegrendszer kialakulását. Tekintettel arra, hogy a fajta eredeti géncentrumában félsivatagi körülményekhez szokott, a meleget és a hideget is jól bírja. Télre szárnyék kialakítása indokolt a nedves hideg csapadékos időjárás ellen.

Ex situ tartási körülmények:

Sporthasználat és a tenyészmének esetében, valamint speciális helyzetekben (pl.: beteg, sérült, idős állatok ellátásakor) indokolt lehet az ex situ tartási körülmény. Istállós tartás mellett is biztosítani kell a karámos kifutóban történő, a ló igényeinek megfelelő szabad mozgás lehetőségét. Boxos tartás esetén, min. 3×3 m-es boxokban, megfelelő biztonságban elválasztva más ménektől és kancáktól. Boxos, vagy állásos tartás esetén a napi legalább két óra szabad mozgást karámban biztosítani kell, amennyiben a ló nem dolgozik. Csikók boxos vagy lekötött tartása nem elfogadható.

Nukleusz állomány kijelölésének elvei

Tekintettel a rendkívül kis létszámú állományra, génmegőrzési szempontok miatt a hazai tisztavérű akhal-teke állomány teljes mértékben nukleusznak minősül.

Génbankban megőrzendő szaporítóanyag és genetikai minta meghatározása

A kiemelkedő egyedektől mélyhűtött szaporítóanyag tárolását tervezzük. Azon egyedek génbanki megőrzése különösen fontos, amelyekre a VNIK és az egyesület együttesen javaslatot tesz.

Szelekció rendje

A populáció kritikusan alacsony létszáma miatt a szelekció során cél a lehető legtöbb ménvonal és kancacsalád megőrzése. A hazai tenyésztésű mének esetén a tenyészmének kiválasztását a VNIK és az egyesület közösen végzi.

Apaállat használat szabályai

Fedezőmén kizárólag az a mén, amelynek a VNIİK által kiadott nemzetközi fedeztetési engedélye van, melyet a hazai hatóság fedezőménként nyilvántartásba vett, törzskönyvi számmal rendelkezik, import mén esetén honosítva van, számára a tárgyévre az egyesület tenyésztési engedélyt állított ki, és a tárgyévre érvényes szerződéssel rendelkezik. A ménnek esetén a természetes és a mesterséges fedeztetés egyaránt elfogadott.

Az adott fajta génkészletei felderítésének eljárása és hasznosítása

A VNIİK által felderített genetikai állomány megőrzése.

Országos állattenyésztési adatbankba történő adatküldés módja és rendje

A központi adatbázisba történő adatküldés a mindenkor jogszabályoknak megfelelően az egyesület vagy megbízottja által történik.

Tenyészállat forgalmazás, export és import szabályai

Az akhal-teke tenyészállatok forgalmazása, exportja és importja az erre vonatkozó törvénynek, rendeletnek megfelelően történik.

A vágóállat fajtához tartozásának igazolásának rendje

Az állat nem húshasznosítású, ezért ez a fajta esetén nem releváns.

Tenyészet vagy részpopuláció felszámolásának szabályai

A genetikai érték megőrzése érdekében a tagoknak tájékoztatási kötelezettségük van az egyesület felé, amennyiben állományukat csökkentik, vagy felszámolják.

VIII. Az akhal-teke ló minősítése és teljesítményvizsgálata

Az akhal-teke lovak minősítését és teljesítményvizsgálatát a VNIİK képviselői az egyesülettel együtt végzik, a VNIİK által kidolgozott és alkalmazott alábbi értékelési szempontok és feltételrendszer szerint. A minősítés és a teljesítményvizsgálat tenyészszemlén, vagy házi szemlén, a tenyésztőnél történik. A szemlék lefolytatását az egyesület kezdeményezi a VNIİK felé, és azok lebonyolítása a VNIİK szakembereinek helyszínre érkezésekor történik meg. A szemlék megszervezése az egyesület feladata. A VNIİK szakembereinek érkezéséről minden tag értesítést kap, annak érdekében, hogy minden szemlézendő ló minősítésre kerüljön.

Az akhal-teke lovak minősítésére a tenyészcél elérése, valamint a tenyésztés minőségének ellenőrzése és javítása érdekében kerül sor. A minősítés a következő paraméterek alapján történik:

- IV.1 Származás
- IV.2 Típus
- IV.3 Méretek
- IV.4 Küllem és felépítés
- IV.5 teljesítmény
- IV.6 Ivadékvizsgálat

Az első minősítés 2 éves kortól történhet származás, típus, méretek és küllem alapján. Miután a ló elérte azt az életkort (4-5 éves kor) mely lehetővé teszi a teljesítmény (munkakészség) objektív értékelését ennél a fajtánál, a munkatulajdonságok pontjai is hozzáadódhatnak a minősítéshez.

7 éves korig a lovak évente bírálatra kerülhetnek. Az ivadékvizsgálat pontjai először 7 éves korban adhatók, ezt követően a továbbiakban a lovak minősítésére 3 évente kerülhet sor.

A lovak a bírálaton elért eredmények alapján osztályokba sorolhatók az alábbi táblázat szerint, a különböző tulajdonságokra megadott minimum pontoknak megfelelően. Ez alapján a lovak Elit, I. osztályú, II. osztályú kategóriákba sorolhatóak.

A különböző minőségi osztályokhoz szükséges minimum pontok táblázata az értékelt tulajdonságokra						
Tulajdonság	Elit		I. osztályú		II. osztályú	
	mének	Kancák	mének	kancák	mének	kancák
<i>Származás</i>	8	8	7	7	6	5
<i>Típus</i>	8	8	7	7	6	6
<i>Méretek</i>	8	7	7	6	5	5
<i>Küllem</i>	8	8	7	7	6	6
<i>Teljesítmény</i>	7	5	5	3	3	-
<i>Ivadékok minősége</i>	8	7	7	6	4	4

Amennyiben egy adott tulajdonságnál csak egyetlen ponttal kapott kevesebbet az állat a minimumnál, a bíráló bizottság eltekinthet ettől és - erre a korrekcióra megjegyzést téve a bírálati lapon - a ló beírható a magasabb osztályba. Ez a korrekció nem alkalmazható azon lovak esetében, melyek nem érik el a II. osztály minimum követelményeit.

Az osztályokban a következő kategóriák különböztethetők meg a típus alapján:

Elit: elsőrendű, kitűnő, nagyon jó;

I. osztályú: jó,

II. osztályú: elfogadható

(Minden egyes minősített lóhoz ki kell tölteni egy bírálati lapot, mely mellékletben szerepel)

VIII.1 Származás

A lovak származásának értékelése szülei és egyéb felmenők osztályba sorolásának alapján történik.

Az ősöknek a leszármazottak tulajdonságaira kifejtett hatása különböző, ezért a pedigré 3. ősi sorában lévő *Elit* osztályzatú ősök számának koefficiense 1, a pedigré 2. ősi sorában lévő *Elit* osztályzatú ősök számának koefficiense 1,5 és a pedigré 1. ősi sorában lévők koefficiense 2.

Táblázat a származás értékeléséhez

Pontok	Elit osztályú ősök száma a pedigré 1-3 ősi sorában, koefficienseket figyelembe véve
9	18
8,5	16
8	14
7,5	12
7	10
6,5	8
6	6
5,5	4
5	2

Az alábbi esetekben a származás pontjaihoz további pontok adhatók

- a) 0,5 pont, ha az apa ivadékok értékelése utáni pontszáma 8
- b) 1 pont, ha az apa az ivadékok értékelésére 9 vagy több pontot kapott
- c) 0,5 pont, ha az anya 9 pontot kapott az ivadékok értékelésére
- d) 1 pont, ha az anya 10 pontot kapott az ivadékok értékelésére

VIII.2 Típus

Az akhal-teke ló típusának kifejezettsége az egyik alapvető szelekciós tényező, ezért különösen fontos szerepet kap a bírálat során.

A küllem nagyban befolyásolhatná a típusra kapott pontszámot, éppen ezért a típus értékelését a következő paraméterek alapján kell elvégezni:

fej és nyak körvonala, szemek formája, fej hossza, jól izmolt alsó állkapocs, fülek hossza és tartása, fejtűzés, nyak alakulása, nyakillesztés és nyak hossza, testarányok, mellkas alakulás, faralakulás, faroktűzés, szőrözöttség (bokaszőrök, dús sörény, üstök és fark megléte/hiánya)

Hibák lehetnek:

Rövid, szélesen álló fülek, lapos homlok, rövid fej, kifejezett homorú profil (csukafej), kicsi, kerek szem, húsos alsó állkapocs, rövid tarkó és nyak, jelentős szőrözöttség, magas faroktűzés, rövid „nadrág” (far izmainál), hordószerű mellkas.

A típust a következő táblázat szerint értékelik:

A típus pontozásos értékelése

Típus	Pontok	Osztály
elsőrendű (etalon)	9,1-10,0	
Kitűnő	8,1-9,0	ELIT
nagyon jó	7,6-8,0	
Jó	7,1-7,5	
Elfogadható	6,6-7,0	I
Elégtelen	6,1-6,5	
Rossz	5,1-6,0	II
nem típusos	5 és annál kevesebb	Nem besorolható

VIII.3 Méretek

A méretek értékelése táblázat alapján történik, a ló életkorához kapcsolódó korrekciókkal. A méretek végső pontszáma az egyes méretekre kapott pontok összegének átlagából számítható.

Táblázat a méretek értékeléséhez

Mének				Pontok	kancák			
mar-magasság	testhossz	övméret	szárkör-méret		mar-magasság	testhossz	övméret	szárkör-méret
164 & >	166 & >	182 & >	21,5 & >	10	162 & >	164 & >	182 & >	20,5 & >
163-162	165-164	181-180	21,0	9	161-160	163-162	181-180	20,0
161-160	163-162	179-178	20,5	8	159-158	161-160	179-178	19,5
159-158	161-160	177-176	20,0	7	157-156	159-158	177-176	19,0
157-156	159-158	175-174	19,5	6	155-154	157-156	175-174	18,5
155-154	157-156	173-172	19,0	5	153-152	155-154	173-172	18,0
153-152	155-154	171-170	18,5	4	151-150	153-152	171-170	17,5
151-150	153-152	169-168	18,0	3	149-148	151-150	169-168	17,0
149-148	151-150	167-166	17,5	2	147-146	149-148	167-166	16,5
147-146	149-148	165-164	17,0	1	145-144	147-146	165-164	16,0

Továbbá: Az edzésben lévő lovaknál az övméret követelmény 5 cm-rel csökkentendő. Mind a túl hosszú, mind a túl rövid test (összehasonlítva az átlag forma indexszel) büntető pontokat von maga után.

A forma index korrekciója (%)

Forma index (%)	Mének	98,4&<	98,5-98,9	99,0-102,0	102,1-103,0	103,1&>
	Kancák	99,4&<	99,5-99,9	100,0-103,0	103,1-104,0	104,1
korrekciós pontok		-0,4	-0,2	0	-0,2	-0,4

VIII.4. Küllem és felépítés

A ló összes testtáját 3 csoportba osztják

- 1.csoport: fej, tarkó, nyak, mellkas (mar, lapocka, felkar), hát (hát, ágyék), far,
- 2.csoport: első lábak (alakulás, felépítés), hátsó lábak (alakulás, felépítés)
- 3.csoport: általános benyomás (harmónia, konstitúciós típus)

A testtájakat értékelése a következő: minden egyes testtáj 1-től 4-ig pontozható, a kifejezettségtől függően:

- 1 pont – nem megfelelő
- 2 pont – kielégítő
- 3 pont – jó
- 4 pont – kitűnő

Az egyes testtájak pontjait összeadják (a maximum 60 pont). Az általános értékelési pontszámot az összegzett szám alapján adják (7. táblázat)

A küllem és a konstitúció bírálata	
tulajdonság kifejezettsége	pontozás
58-60	10
55-57	9,5
52-54	9,0
49-51	8,5
46-48	8,0
43-45	7,5
40-42	7,0
37-39	6,5
34-36	6,0
31-33	5,5
27-30	5,0
24-26	4,5
23 & kevesebb	4,0

VIII.5. Teljesítmény (munkakészség)

A lovak saját teljesítménye ménesi és galopp tesztek, távlovaglás és klasszikus sportverseny eredményeinek dokumentumai alapján a méneskönyvben szöveges értékelést kap.

VIII.6. Ivadékvizsgálat

Ivadékvizsgálathoz méneknek minimum 10, kancáknál minimum 3 csikó szükséges.

A tenyészmének és kancák ivadékainak minőségét az Egyesület tenyésztésvezetője a VNIHK értékelő szakemberével együtt szemlézi.

A tenyészmének a következő pontszámokat kapják az ivadékok minőségének értékelésétől függően.

Fedezőmének értékelése ivadékvizsgálat alapján

a minősítések összesítése	Pontok
61 és több	9
56-60	8
51-55	7
46-50	6
40-45	5
39 és kevesebb	4

A pontszámot korrigálják, ha a mént összehasonlítva az ivadékok anyáival, a következő különbség van az értékelésben:

+1,01-től 4 pontig – 1 ponttal emelve

- 0-tól +1 pontig – 0,5 ponttal emelve
- 0-tól -1 pontig – 0,5 ponttal csökkentve
- 1,01-től -4 pontig -1 ponttal csökkentve

Tenyészkanca a következő pontokat kapják:

- Az összes ivadék Elit osztályzatú, az ivadékok jelentős része ménesi tenyésztésben van, beleértve kiemelkedő méneket és kancákat – 9-10 pont
- Többségében Elit osztályzatú ivadékok (75 %)- 8 pont
- Elit osztályú ivadékok 50 % - 7 pont
- Többségében I. osztályú ivadékok (75 %) -6 pont
- I.osztályú ivadékok 50 % - 5 pont
- Többségében II. osztályú ivadékok – 4 vagy kevesebb pont.

A pontszámot 0,5 ponttal emelik minden ivadék esetén, amely országos vagy nemzetközi versenyen bajnoki címet szerezett.

Állományegyeztető/Párosítási terv/Tenyésztési Engedély/Csikó Bejelentő Lap a 2016. évre

A kancatulajdonos neve:..... címe:..... tel./email:.....

Sorszám	Azonosítószáma	Neve	Tárgyévben a hozzá párosítani tervezett mén neve és azonosítószáma	Tárgyévet megelőző évben született csikója születésének dátuma, színe, neme, apja neve (ha ismert)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

Az alábbi ménekre kérek Tenyésztési engedélyt:

1. Azonosító szám	Neve	Azonosító szám	Neve
2.			
3.			
4.			

Dátum: .....

aláírás:.....

jóváhagyva:.....

Fontos!

Az azonosítószám a lóútlevélben található. A párosítási tervben az összes, tenyésztetben tartott, tárgyév január 1-én első életévét kancát szerepeltetni kell, még akkor is, ha tárgyévben nem kívánja fedeztetni, mert ez az állományegyeztető az alapja a támogatásokhoz szükséges együleti igazolásoknak is. Az időközben a tenyésztetből kikertült kancákat is be kell írni - a sorában a dátum és a fogyatékok okának megnevezésével, pl.: értékesítés, elhullás. Fontos, hogy az utolsó oszlopban szerepeljen a kanca előző évi tenyészeredménye (mikor, mit ellett, vetélt, üresen maradt)!
Tenyésztési engedélyt a tenyésztetben fedező ménekre kell kérni. Új mén beállítása esetén az előzőt is be kell írni, és hogy mi történt vele (elhullott, eladva, stb.).

BELÉPÉSI SZÁNDÉKNYILATKOZAT

Alulírott az Akhal-teke Lótenyésztők Magyarországi Egyesülete tagja kívánok lenni.

Közgyűlésen megszavazott felvételem esetén az Egyesület Alapszabályát és határozatait magamra nézve kötelezőnek ismerem el, a Tenyésztési Szabályzatot betartom, fizetési és adatszolgáltatási kötelezettségeimnek határidőre eleget teszek. A törzskönyvi ellenőrzéshez ill. nyilvántartáshoz a szükséges adatokat biztosítom.

kelt:.....20.....hó.....nap.

.....

aláírás

Tenyésztési engedély

A mén törzskönyvi száma és neve:

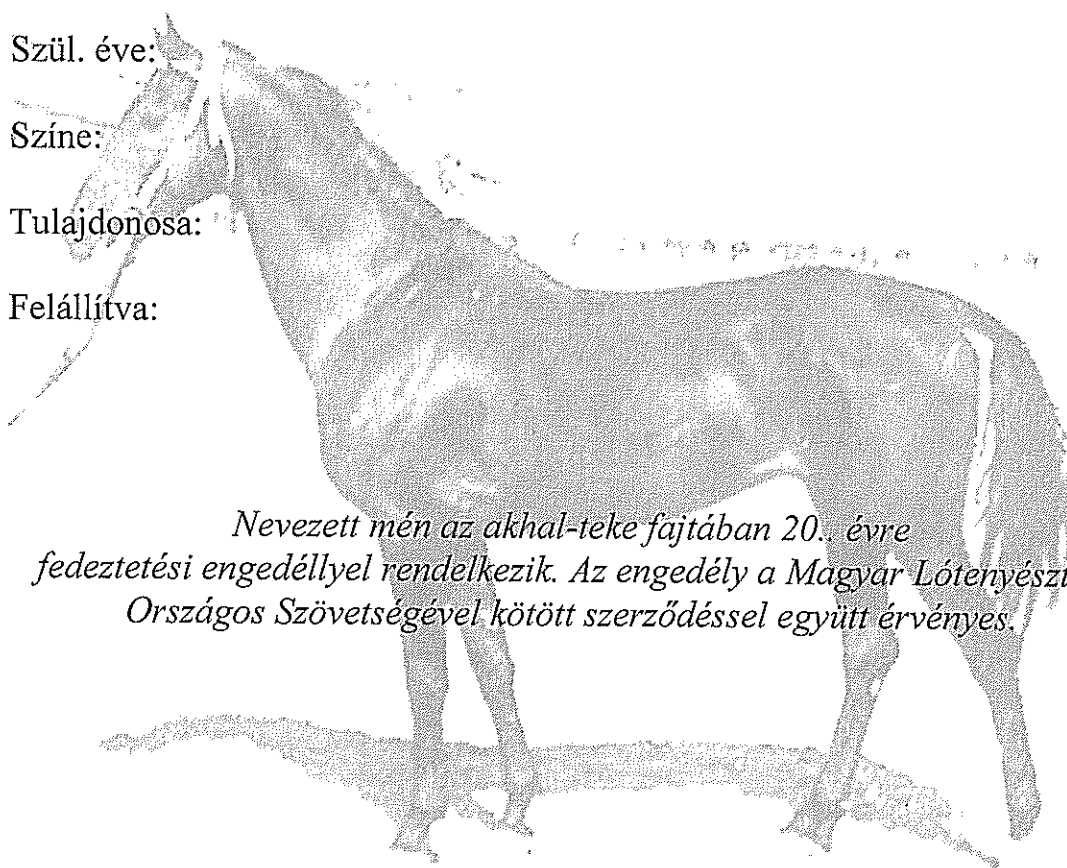
Fajtája:

Szül. éve:

Színe:

Tulajdonosa:

Felállítva:

Nevezett mén az akhal-teke fajtában 20. évre fedeztetési engedéllyel rendelkezik. Az engedély a Magyar Lótenyésztők Országos Szövetségével kötött szerződéssel együtt érvényes.

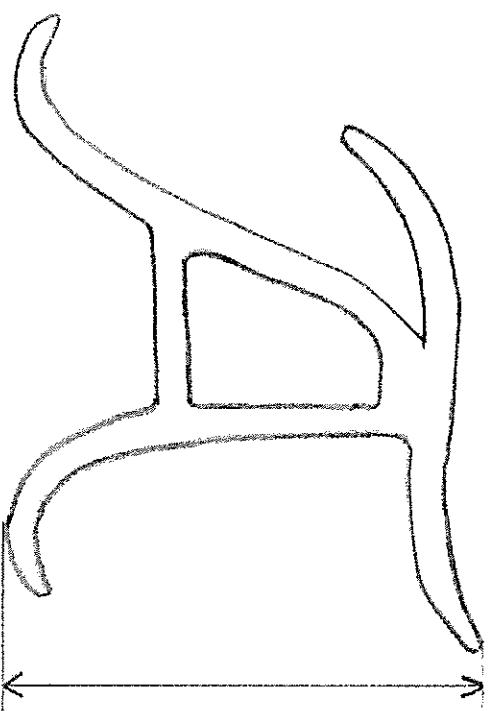
Kelt:

lótenyésztési felügyelő

egyesületi tenyésztésvezető

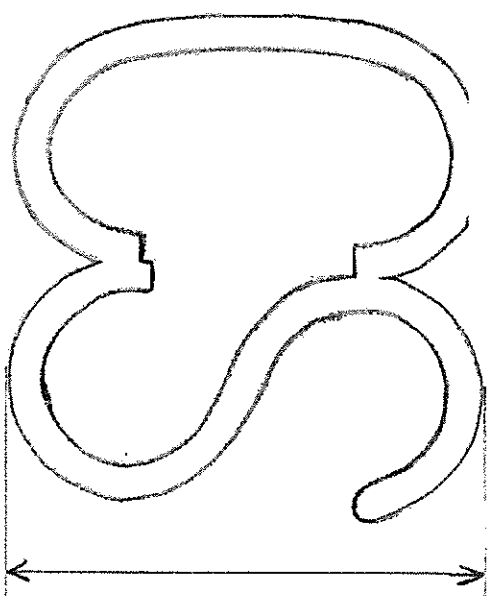
BAL OLDAL NYEREGHELY (nem méretarányos rajz)

Akhal Teke jel →

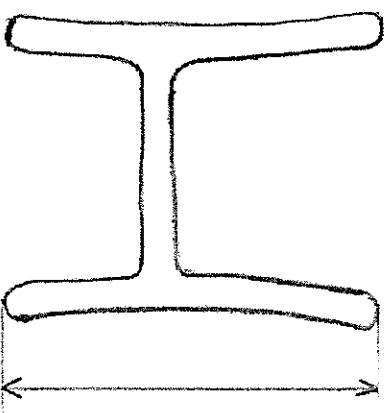
50-60 mm

Ménésjel ⇨

50-60 mm

Csak az Akhal Teke vérségű
(B törzskönyves) lovak esetén

40-50 mm

A sütővasak
falvastagsága 3 mm !!!